

בארץ הזאת בשעתו לבין יוצר "השושנה הלבנה". אולם הצבר הצעיר של עכשיו יתקשה להבין מפנימה קולינס הוא מושחת באופן סטיריאוטיפי כל־כך, מפנימה איכרי הרוזה־בלנקה נעדרים יצרי־בראשית קמאיים שסיפורי־איכרים אחרים, שהוא רגיל בהם, שפועים־ומשופעים בהם, החיבה הנוסטלגית אל האידיליה הפי־אודלית נראית לו מגוחכת, הרתיעה מפני התיעוש אינה מוצאת בו שום הד, ואילו שיטות־ההשתלטות הקפיטליסטיות נראות לו פשטניות ולא־מציאותיות.

ד. ג.

זר לא יבוא

עניינו של ספרה הראשון של חמדה אלון, הוא פרשת התקומתה וכשלונה של אהבת סטודנטית צעירה למשכיל ערבי. עצם נסיונה של מספרת צעירה להתמודד עם ההווה הישראלית החדשה ראוי לברכה, מה גם שהעזה לגעת בפרשת יחסי הישוב הישראלי הוותיק עם המיעוט הערבי, נושא שהיה עד כה בבחינת "טאבו" בסיפורת הישראלית.

כבר בכפרה הראשון מתגלה חמדה אלון כמספרת נבונה ורגישה. היא השכילה להתגבר על הפיתוי שבהעלאת מכלול בעיות המיעוט הערבי בישראל ויחס האוכלוסיה היהודית אליו, בכך שוויתרה על זכות "המספר היודע הכל". סיפורה מסופר בגוף ראשון, כאילו היה סיכום חוויותיה של גיבורת התרחשויותיו שמצאה בכתיבה פורקן לסערת־רוחה. בבחירה בדרך זו, נמנעה המספרת מהצגה "אובייקטיבית" של הנושא המורכב שאולי לא היה לפי רוחה, והציגה את הפרובלמאטיקה שלו כפי שנשתקפה בעיני צעירה זורים רמסו את אהבתה הכנה.

עיקר כוחה של חמדה אלון בתיאור הרגיש של מערכת היחסים העדינה שבין האוהבים, המנסים אף מצליחים להתעלם לרגע מסביבתם החמרנית וההוללת ונחספים באהבה הגדולה, הנקטעת לפתע בעטין של מסיבות שאין לגיבורים שליטה עליהן. סיפור אהבתם של צעירים שמוצאם בעמים

שלנו... כשגוהיה זקוקים לתירס... נעשה אותו במכונה ונקנה אותו בקופסאות שמורים".

ההתקדמות הטכנית והרס האידיליה הפי־אודלית נדונים, אפוא, לשלילה. הפרקליט־חסר־הלב הוא אנטיפאטי משום שבהשקפתו הוא מפריד בין אדם לאדמה. אשר לפתרון — יש תכשיר ברור, מחושב לפרטיו, הפותר אף בעיות המשתייכות ל"בנין־העל":

"בקרב אנשים שלא ידעו נישואי־נצח, במקום שאין אדם אנוס לשאת אשה בהתאם למעמדו... במקום שגידול בנים מסור בידי החברה־הכלל, במקום שאדם המגלה כשרונות גאונים באירגונו של ייצור נפט אינו מחויב דווקא לקנות וילות הדרות, מכוניות משר־בחות, מלבושי מותרות... ושאר מנהגים בזבזניים", שם "לא יהיה מיסטר קולינס נואף וביגמיסט אף לא רוצח אלפי נפשות", אלא מה יהיה? "יהיה בן־אדם לא גרוע ממני וקרוב לוודאי שהיה טוב ממני".

זהו־זה. אין לך אלא לבנות חברה צודקת — והאדם יהיה טוב.

הרקע ממנו צמחו טראוון, אפטון סינקלר ודר־מיהם, אמריקה של שנות ה־20 — שביטוי לה היא אימרתו של הובר "The business of the United States is business" —

כבר אינו קיים. כיום אין אמריקה הקפיטליסטית נוהגת בפשוטי־העם כמו שנהגו בהם קולינס ותרניו. אין פלא שהקורא האמריקאי הצעיר אינו מאמין לטראוון ולסינקלר. גם הקורא הישראלי רגיל בספרים המתארים יחסים רבי־צדדים יותר מאלה של טראוון. בקרב בני־הנעורים כיום שוב אין הוא פופולרי כמו שהיה בשעתו בקרב בני־דורי. דומה שלא היה כמוהו נוח להיקלט בציבור נערי ה"תנועה", שראו בעבודת־האדמה אידיאל. בעניינו, אף כי המכוונות החקלאיות היו לגיטימיות ואף נכספות, היה התיעוש הלא־חקלאי קשור בבורגנות ובקארייריזם. אולי מעולם לא הייתה התאמה נאה בין סופר לקוראים כזו שהיתה בין נערי "תנועה"

* ב. טראוון: השושנה הלבנה; תרגום מגרמנית: א. ברוידא; עם עובד / ספריה לעם, 1962; 192 עמ'.

אלית, כפי שהצטיירה כדמיונם של חוגי העילית התרבותית והחברתית של החברה היהודית בתקופת המנדט, לפני התמורות הקיצוניות שבאו עליה.

דומה שלמרות השוני הגדול שבמסורת ובר-קע הסוציאלי, יכלו גיבורים אלו ושכמותם למצוא מסגרת חברתית, אחת, וזאת משום שהמרחק בינם לבין אבותיהם רב הוא, בעוד שהמשותף להם ככני הארץ הזאת וככני דור אחד אינו מועט. עיקר "חטאם" של הגיבורים הוא באי יכולתם להשלים עם מושגי הסביבה ועם דרך ראייתה את יחסי שני העמים. ה. אלון אינה חוששת מלהזדקק לדימויים חריפים עד כדי השוואת השקפת תיהם של ותיקים "אירופיים" (כדוגמת אלישע) על ערבים ועל יוצאי המזרח, עם השקפת העולם הנאצית. מדרך עיצובה את תגובת האוכלוסייה היהודית לבעית המיעוט הערבי, ניכר בה. אלון שהיא חרדה מפני היעדרם המוחלט של גילויי יחס הומאני ושל בסיונות להבין לבעיות הפרט הנמנה על המיעוט. איש מבין הגיבורים, להוציא את שולה, אותה "שרידה" שנותרה מתפארת דור הפלמ"ח, אינו מסוגל לקלוט שתינתן אהבה שתפרוץ את המחיצה הקימת בין העמים. משמעה של אהבה לערבי, לפי תפיסתם של בני השכבה העילית של החברה הישראלית שבתוכה סובבת רוני, הנה סטייה מן הנורמה המקובלת, והתבררה הישראלית השקועה בדפוסיה המלאכותיים מסוגלת כיום פחות מתמיד לשאת סטיות מעין אלו.

סיפור המעשה של "זר לא יבוא" הוא מרתק, סגנונו קריא וקולח (ואין ספק שעבודות התרגום מן הספרות האמריקאית, שבהן הרבתה ה. אלון לעסוק, סייעו בכך לא מעט). ראייתו מפוכחת ובקורתית. המספרת אינה נרתעת מלפגוע במוסדות מקודשים כש.ב. וכתנועה הקיבוצית, כשהיא בוחנת את יחסם לבעיה הנדונה; אך בניגוד למקובל בנורמליסטיקה שלנו, אין זו בקורת להכ"ע, אלא בקורת של מי שכואב את עובדת התנהגותה של החברה בניגוד לעקרונות ההומניסטיים שבהם היא מאמינה.

או חוגים העיונים זה את זה טומן בחובו תמיד את יסודות הטרנדיה. אלא שכאן, בניגוד לרומיאו ויוליה ואף בניגוד לנוח ומרינקה ("מאחורי הגדר" לביאליק), עברו הגיבורים — רוני ועלי — את גיל הנעורים, אהבתם בשלה יותר והם מפוכחים. צלה של החרדה מפני נקמת הסביבה מלווה אותם קודם שיגיעו יחסיהם לשיא התעדנות והתרכבותם ואף לאחר מכן (לחינו של תיאור התבודדותם של עלי ורוני בבית משפחת קאדרי בעיר-כרם, אין כמעט אח בסיפורת העברית החדשה).

עיקרו של הסיפור הוא בתיאור התקרבותם וריחוקם של הגיבורים, כשברקע — הווי סטודנטים ירושלמיים. תיאור הסביבה הערבית ותיאור משפחת בראון החיפאית הם תיאורי-לוואי בלבד. ראייתם של האהבים את תגובתה של הסביבה ליחסי יהודיה וערבי, הנה ריאליסטית יותר מראייתם של אלו שעמדתם לגבי בעית-מוקד זו של החברה הישראלית היא קבועה מראש ומוגזרת מכות שיקולים שעבר זמנם ודעות קדומות שאין בהם משום סיוע לפתרונה.

גיבורי הרומן אינם טיפוסים מיציגים של חברתם, הביוגרפיה של עלי שונה בהרבה מזו של רוב בני מעמדו, שלא לדבר על בני עמים שמשוטטתם נתפסים עדיין בעיני החברה הישראלית כגוף אחד שנהוג ליחס לו לו תכונות מסוימות. הביוגרפיה של רוני אף היא שונה מזו של רוב בנות גילה ומעמדה. יתר על כן, נראה שעלי, המשכיל המרוסן, המנסה לבחון את המציאות באורח אובייקטיבי, ורוני האינדיבידואליסטית המפשת את אמתה ומאמינה באהבה, הנם טיפוסים שהבשילו בתקופה שלאחר מלחמת 1948, למרות התמורות שחלו במבנה החברה, בסולם ערכי ובדפוסי התנהגותה. עלי הוא טיפוס האינטלגנט הערבי, האידיאל שאליו התאוותה האריסטוקרטית הפלשתינאית לפני הקרע הגדול שניתק אותה ממקום גידולה או מרוב בני-עמה. רוני היא ה"עברית" האידי-

* חמדה אלון: זר לא יבוא; הוצאת הקיבוץ המאוחד תשכ"ב/1962; עמ' 288.